

Heeft Jo een/het geweten?

Toen Jo Ritzen een zeer gewaardeerde collega-hoogleraar in de economie van de publieke sector was, heeft hij zich onder andere beziggehouden met bezuinigingsbeleid. Samen met H. de Groot heeft hij een boekje geschreven, *Lessen in bezuinigingen*, (O&W, 1988). Daarin worden door verschillende medewerkers enkele cases geanalyseerd, zoals de TVC-operatie, waarna tien lessen voor bezuinigers worden geformuleerd. Het is interessant om Jo, nu hij minister is, nog eens te confronteren met zijn wetenschappelijke inzichten. Overigens met alle begrip mijnerzijds dat de minister van O&W een door bezuinigingen veelgeplaagd man is.

Minister Ritzen heeft enkele opmerkelijke ombuigingsbeslissingen genomen die mijns inziens economisch niet deugen. De eerste is het voornemen om de studiefinanciering te verzelfstandigen. Een bank in Groningen zou op de kapitaalmarkt geld lenen en vervolgens aan de studenten studieleningen verschaffen. Op grond van die beslissing werd de O&W-begroting voor 1991 reeds ontlast met een half miljard gulden. Indien de studieleningen echter worden verstrekt uit geld dat onder staatsgarantie is opgenomen, dan horen deze leningen ten volle te worden aangemerkt als debudgettering, dat wil zeggen dat zij volgens de regels van het begrotingsbeleid meetellen voor het bepalen van de omvang van het financieringstekort. De betreffende leningen zijn echter niet als debudgettering meegerekend. Zou dat wel zijn gebeurd, dan zou er kortom per saldo niets zijn bezuinigd.

Enkele leden van de Eerste Kamer hebben hier schriftelijke vragen over gesteld. Het antwoord van minister van Financiën Kok, mede namens zijn collega van O&W, komt er op neer dat in het recente Regeerakkoord nu eenmaal was afgesproken om de studieleningen te verzelfstandigen en om die bedragen buiten de debudgetteringsregels te houden. Nadat het voornemen van de regering door enkele leden van de Eerste Kamer al sterk was bekritiseerd, heeft de Raad van State het daartoe strekkende wetsvoorstel de genadeslag gegeven.

In mijn laatste column wees ik erop dat ook bij het voorstel tot de instelling van een Infrastructuurfonds een soortgelijke debudgettering dreigt, die de regering als echte 'backdoor spending' buiten beeld wil houden. Wordt door dit soort budgettaire grappen het beginsel van de universaliteit niet overschreden? Minister Ritzen had de tegenvaller van f 0,4 à 0,5 miljard die nu op zijn begroting dreigt, kunnen voorzien: hij was een door de wetenschap gewaarschuwd man. Hij wordt nu als politicus door de wetenschap, de Eerste Kamer en de Raad van State gedwongen om keuzes niet te ontlopen. Hij gaat nu de studieleningen echt privatiseren: studenten zullen hun leningen moeten opnemen bij particuliere banken. Ik ben benieuwd of hij daarbij garanties gaat geven.

Een tweede punt is de beslissing om met ingang van 1992 geen subsidie meer te geven aan het NivRA. Het argument is dat de regering heeft besloten om zeer fors te bezuinigen op subsidies. Nogmaals, alle begrip

voor de moeilijke positie waarin de minister van O&W verkeert, maar ook deze ombuiging deugt niet. Het is toch niet de bedoeling om subsidies a-selectief te korten met bijvoorbeeld 10%? Wordt er niet gekeken naar de motieven achter de subsidies, en de effecten? Daarnaast is het opmerkelijk dat WVC de subsidies voor enkele beroepsopleidingen in de sector Gezondheidszorg niet heeft gekort: die subsidies zijn, zo blijkt uit een antwoord van de minister op een vraag uit de Eerste Kamer, volledig kostendekkend. Waarom wordt de ene beroepsopleiding wel volledig gesubsidieerd en de andere niet?

Terug naar het NivRA (de lezer zij gewaarschuwd dat ik misschien partijdig ben, ik ben lid van het Curatorium). Het NivRA verzorgt een beroepsopleiding die gelijk kan worden gesteld aan een eerste-fase-opleiding. De NivRA-opleiding is voor de minister van O&W, die uiteindelijk verantwoordelijk is voor de kwaliteit van het onderwijs en daarom ook het Curatorium benoemt, een koopje: de NivRA-studenten werken naast de studie en ontvangen geen studiefinanciering.

De minister van O&W denkt nu dat het NivRA de cursusgeldten navenant zal verhogen en dat de accountantskantoren dat zullen (of best kunnen) betalen. Het is echter niet denkbeeldig dat de kantoren de opleidingskosten te hoog gaan vinden. In elk geval gaan ze de kosten van het aantrekken van een universitair opgeleide accountant en die van een door het NivRA opgeleide accountant opnieuw afwegen. Naarmate de kantoren meer universitair gevormde accountants gaan aantrekken en minder NivRA-alumni, naarmate het substitutie-effect dus groter wordt, wordt minister Ritzen (of zijn opvolger) geconfronteerd met tegenvallers in de studiefinanciering en de bekostiging van de universiteiten! Voor O&W zijn de kosten per universiteitsstudent aanzienlijk hoger dan de kosten per 'gesubsidieerde' NivRA-student: een kwestie van integrale kosten versus gedeelde kosten.

Heeft minister Ritzen een en ander kunnen weten? Toen hij hoogleraar was formuleerde hij zijn eerste les voor wie moet bezuinigen: evalueer voortdurend het financieringssysteem. Wat hij daarna schrijft (blz. 179) is echter amper relevant voor zijn eigen maatregelen. Dat komt doordat hij zijn toevlucht heeft genomen tot de makkelijke ombuigingen in de sfeer van grappen, grollen en vluchtwegen. En daar ging zijn boek niet over. Hij schreef in 1988: "We beperken ons in deze studie tot bezuinigingen die tot volume-effecten leiden ... Bezuinigingen via ... verhoging van tarieven en eigen bijdragen vallen buiten het kader van deze studie.." (blz. 4). Jo had kunnen weten dat zijn beslissingen niet door de beugel van de economische wetenschap kunnen.

P.B. Boorsma